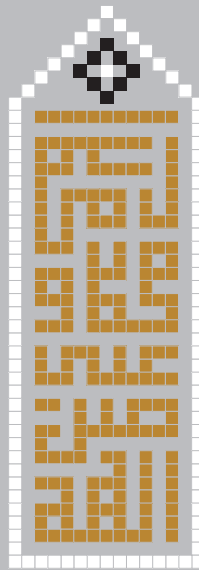


اسماء الوحمير المحبب



سرشناسه: بدره، محسن، ۱۳۶۵ -
عنوان و نام پدیدآور: دهکده و کدخداهایش : خوانش‌هایی در اقتصاد
سیاسی ارتباطات بین‌الملل، اینترنت و رسانه‌های اجتماعی / محسن
بدره؛ ناظر علمی مجید سلیمانی ساسانی؛ ویراستار الهام سادات یاسینی؛
[برای] پژوهشکده فرهنگ و هنر اسلامی.
مشخصات نشر: تهران، شرکت انتشارات سوره‌مهر، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری: نه، ۲۴۸ ص.
شابک: ۶- ۴۹۸۰ - ۰۳ - ۶۰۰ - ۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
عنوان دیگر: خوانش‌هایی در اقتصاد سیاسی ارتباطات بین‌الملل، اینترنت
و رسانه‌های اجتماعی.
موضوع: رسانه‌های اجتماعی -- جنبه‌های اجتماعی
موضوع: Social media -- Social aspects
موضوع: اینترنت -- جنبه‌های اجتماعی
موضوع: Internet -- Social aspects
موضوع: جهانی شدن
موضوع: Globalization
موضوع: تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات -- جنبه‌های اقتصادی
موضوع: Information and communication technologies -- Economic aspects
شناسه افزوده: شرکت انتشارات سوره‌مهر. پژوهشکده فرهنگ و هنر اسلامی
رده‌بندی کنگره: HM۷۴۲
رده‌بندی دیویی: ۲۳۱/۳۰۲
شماره کتاب‌شناسی ملی: ۷۵۸۴۷۳۳
وضعیت رکورد: فیبا



دهکده وکد خداهایش

خوانش‌هایی در اقتصاد سیاسی
ارتباطات بین‌الملل،
اینترنت و رسانه‌های اجتماعی

گزینش و ترجمه:

محسن بدره

عضو هیئت علمی دانشگاه الزهراء سلام الله علیها





انتشارات سوره مهر
وابسته به حوزه هنری
www.sooremehr.ir

تهران، خیابان حافظ،
خیابان رشت، شماره ۲۳،
صندوق پستی: ۱۱۴۴-۱۵۸۱۵
سامانه پیامک: ۳۰۰۵۳۱۹
تلفن: ۶۱۹۴۲
فکس: ۶۶۴۶۹۵۱
تلفن مرکز پخش: (۵ خط)
۶۶۴۶۰۹۹۳



باسکین
بارکدین
نظرسنجی
این کتاب
مسرکت
نمسلید

دانلود کتابخوان سوره مهر

یا وارد کردن کد تخفیف (hisama) در اولین خرید
خود از کتابخوان سوره مهر ۷۵٪ تخفیف بگیرید.



نقل و چاپ نوشته ها منوط به اجازه رسمی از ناشر است.

شماره تماس پژوهشکده فرهنگ و هنر اسلامی: ۰۲۱-۸۸۸۹۶۹۳۱-۴

پژوهشکده فرهنگ و هنر اسلامی

دهکده و کدخداهایش
خوانش‌هایی در اقتصاد سیاسی ارتباطات بین‌الملل،
اینترنت و رسانه‌های اجتماعی

گزینش و ترجمه: محسن بدره
عضو هیئت علمی دانشگاه الزهراء سلام‌الله‌علیها

ناظر علمی: مجید سلیمانی ساسانی
عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

ویراستار: الهام‌سادات یاسینی
طراح گرافیک: صادق جمالی

چاپ، صحافی و لیتوگرافی: واژه پرداز اندیشه
چاپ اول: ۱۴۰۰
شمارگان: ۱۲۵۰ نسخه
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۰۳-۴۹۸۰-۶

فروشگاه مرکزی:
تهران، خیابان سمیه، نرسیده به خیابان حافظ،
جنب حوزه هنری، شماره ۲۴۵، تلفن: ۰۲۱-۸۸۹۴۷۹۱۰-۲
فروشگاه انقلاب:
تهران، میدان انقلاب، جنب سینما بهمن، شماره ۱۰۲۳
تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۷۶۵۶۸-۹
فروشگاه اصفهان:
میدان انقلاب، سینما ساحل، کدپستی ۸۱۳۳۶۱۴۵۱
تلفن: ۰۲۱-۳۲۲۴۷۷۳۵-۶

فهرست مطالب



مقدمه نویسنده	۷
نئولیبرالیسم (به عنوان درآمد)	۱۰
بخش یکم؛ اقتصاد سیاسی ارتباطات بین الملل	۱۵
امپراتوری ایالات متحده و ارتباطات امروز: بازگشتی به هربرت آی شیلر	۱۶
امپراتوری ایالات متحده، امپریالیسم فرهنگی و جنگ سرد (۱۹۴۵-۱۹۸۹)	۲۰
امپراتوری ایالات متحده و امپریالیسم فرهنگی؛ پس از جنگ سرد (۱۹۸۹-۲۰۰۰)	۲۵
امپراتوری و امپریالیسم فرهنگی ایالات متحده: ۲۰۰۱ تا کنون	۳۲
اقتصاد سیاسی ارتباطات بین الملل؛ مبانی ظهور مناقشه جهانی درباره مالکیت و مقررات گذاری رسانه ها	۵۸
اسطوره مطبوعات آزاد در ایالات متحده	۶۰
حرکت به سوی نئولیبرالیسم: نظام ایالات متحده جهانی می شود	۶۴
نظام رسانه ای جهانی	۷۰
یکپارچگی جهانی: فرایند دو مرحله ای	۸۳
ارتباطات راه دور	۸۶
پروپاگاندا، دیپلماسی عمومی و قدرت نرم؛ معرفی بستری نظری برای فهم رسانه ها در ارتباطات بین الملل	۱۰۸
پروپاگاندا	۱۰۸
دیپلماسی عمومی	۱۱۸
دیپلماسی عمومی و قدرت نرم	۱۲۰
نظریه های جهانی سازی و بین المللی شدن رسانه ها	۱۳۳
«انعطاف پذیری» اقتصاد جهانی	۱۳۴
در میانه همگون سازی و ناهمگون سازی	۱۳۶
ساخت شکنی هویت ملی	۱۳۷
اختلاط فرهنگ های جهانی	۱۴۰
«تکنگرایی فرهنگی» در روزگار جهانی سازی	۱۴۳
جهانی سازی و هویت خود	۱۴۴
یک سلب مالکیت علمی	۱۴۵
بخش دوم؛ اقتصاد سیاسی اینترنت و رسانه های اجتماعی	۱۴۹
چگونه اقتصاد سیاسی ارتباطات به ما کمک می کند تا اینترنت را بفهمیم؟	۱۵۰
القبای اسما	۱۵۲
فناوری	۱۵۷
نظام سرگرمی رسانه های تجاری	۱۶۲
بازار آزاد در کار است؟	۱۶۷
اینترنت و سرمایه سالاری (۱)	۱۷۸
چه کسی اینترنت را ابداع کرد؟	۱۸۰
اینترنت و سرمایه سالاری (۲): امپراتوری احق ها؟	۱۹۴
در ستایش انحصار؟	۱۹۴
صدای اربابمان؛ بلند و واضح؟	۱۹۹
یک مجموعه نظامی دیجیتال؟	۲۰۹
انقلاب «لایک» نخواهد خورد؛ درباره محدودیت های نظام مند رسانه های اجتماعی شرکتی برای اعتراضات	۲۲۰
نیروهای روانی رسانه های اجتماعی شرکتی	۲۲۳
رسانه های اجتماعی شرکتی به مثابه رسانه های توده ای الگوریتمی	۲۲۶
جماعت ریزیز و دانه دانه شده در ماشین	۲۳۰
فیس بوک و توییتر به مثابه سنسورهای ناآرامی	۲۳۴
سانسور به مثابه ابزاری هنجارمندکننده	۲۳۷



رسانه‌های اجتماعی جهانی جدید را خلق و نظام ارتباطات اجتماعی را متحول کرده‌اند. آن‌چنان‌که استفاده از رسانه‌های اجتماعی به‌عنوان امری روزمره تلقی شده و بسیاری از کنش‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و خدمات از طریق این رسانه‌ها رخ می‌دهد. به نظر می‌رسد که عطف به همین مسئله، رسانه‌های اجتماعی به‌واسطهٔ انقلاب دیجیتال، نه‌تنها شئون زندگی فردی، بلکه ساختارهای سیاسی و اقتصادی را نیز دگرگون کرده است. از این رو، لازم است با خوانش انتقادی به سراغ سازوکارهای جدید تولید سرمایه‌داری در شکل‌گیری و ادامهٔ حیات پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی رفت.

در همین زمینه، گروه مطالعات رسانهٔ پژوهشکدهٔ فرهنگ و هنر اسلامی و گروه مطالعات فرهنگی و اجتماعی پژوهشگاه فضای مجازی نیز فعالیتی گسترده را در حوزهٔ «مطالعات رسانه‌های اجتماعی» آغاز کرده‌اند تا اندکی از فقر و فقدان ادبیات نظری در این حوزه کاسته شود. بخشی از این فعالیت پژوهشی متوجه نقش رسانه‌های اجتماعی در ظهور مرجعیت‌های جدید و حوزه‌های اثرگذاری سلبریتی‌ها و بخش دیگر نیز بر مطالعات نظری، تجربی و انتقادی رسانه‌های اجتماعی تمرکز دارد. از این رو، کتاب حاضر نیز یکی از آثار این مجموعه است که با رویکردی انتقادی و از منظر اقتصاد سیاسی به تحلیل ظهور و گسترش اینترنت و رسانه‌های اجتماعی پرداخته است. با این حال، حوزهٔ مطالعات رسانه‌های اجتماعی به این اثر محدود نخواهد شد. در پایان، از تلاش‌های آقای دکتر محسن بدره در انتخاب متون و ترجمهٔ این اثر و همچنین آقای دکتر مجید سلیمانی ساسانی، ناظر علمی کتاب حاضر کمال قدردانی را داریم. امید است که فعالیت‌های پژوهشی در حوزهٔ «مطالعات انتقادی رسانه‌های اجتماعی» با جدیت ادامه یابد تا از این رهگذر امکان‌های جدیدی برای فهم مسائل جدید ارتباطات اجتماعی فراهم شود. در نهایت، از حمایت‌های بی‌دریغ «پژوهشگاه فضای مجازی» که در تولید و چاپ این اثر، مشارکت مؤثر داشته‌اند کمال تشکر را داریم.

پژوهشکدهٔ فرهنگ و هنر اسلامی و پژوهشگاه فضای مجازی



مقدمه مترجم



جهانی شدن ارتباطات، که بیش از هر چیز مدیون انقلاب دیجیتال و فناوری‌های قرین آن است، در سده گذشته به مثابه یکی از بنیادی‌ترین بسترهای جهانی شدن یا جهانی‌سازی^۱ عمل کرده است. شاید اگر خوش‌بینانه یا دست‌کم خنثی به وضع ارتباطی بشر نگاه کنیم، اکنون در روزگار تحقق آنچه به سر می‌بریم که مک‌لوهان زمانی آن را دهکده جهانی خواند. اکنون اما جهان غرق در شبکه‌ای گسترده از ارتباطات است و مردم در اقصی نقاط جهان در کسری از ثانیه احوال هم را درمی‌یابند؛ دیگر هیچ امر بومی محضی وجود ندارد یا به عبارتی، جهانی بودن ارتباطات، فقط یکی از وصف‌های واقعیت ارتباطی کنونی انسان است؛ از این رو می‌بینیم همه ارتباط‌پژوهان نگاه‌های بی‌طرفانه یا خنثی یا خوش‌بینانه به ارتباطات جهانی ندارند و اگرچه به رؤیای جامعه‌ای دل بسته‌اند که در آن سلطه و انحصارگرایی و فریب و ضدارتباط و سودمحوری در پایین‌ترین سطح خود است، اما پژوهش‌ها و تأملاتشان پرده از چهره دیگری از روزگار ارتباطی کنونی برمی‌دارد و آن را سرشار از این واقعیت‌ها می‌یابد. این پژوهشگران معمولاً با ستی در اندیشه ارتباطی نسبت دارند که به اجمال می‌توان آن را اقتصاد سیاسی ارتباطات نامید. برای آن‌ها، مالکیت، مدیریت و مقررات‌گذاری رسانه‌ها مهم است و سیاست، خیر عمومی، اقتصاد و ارتباطات را نه اموری بی‌ارتباط به هم، بلکه واقعیت‌هایی درهم‌تنیده می‌بینند.

1. globalization

از آنجا که متونِ درسی مطالعات ارتباطی و رسانه‌ای در ایران به‌طور عمده، ترجمهٔ یک جریان علمی آمریکایی خاص هستند؛ از این رو چندان مباحث اقتصاد سیاسی ارتباطات را دربر نمی‌گیرند؛ بنابراین در این اثر تلاش شده تا حجمی درخور توجه از بیشینهٔ این حوزه مرور شود و برخی از خوانش‌های مهم آن انتخاب، ترجمه و گاهی تلخیص گردد. در این میان کوشش شده تا به‌طور جدی به اقتصاد سیاسی اینترنت و رسانه‌های اجتماعی پرداخته شود که در فضای ارتباطی ایران بسیار مغفول مانده است.

کتاب شامل دو بخش کلی است: «یک: اقتصاد سیاسی ارتباطات بین‌الملل» و «دو: اقتصاد سیاسی اینترنت و رسانه‌های اجتماعی». هر بخش نیز خوانش‌هایی را در بر می‌گیرد. پیش از ورود به بخش یکم، خوانشی از رابرت دبلیو مک‌چزنی دربارهٔ نئولیبرالیسم به‌مثابهٔ سرمشق مسلط و ستیزنده روزگار ما ارائه می‌شود؛ در این سرمشق به‌اختصار به بحث دربارهٔ قربانی‌کردن ارزش‌های انسانی و مردم‌سالاری پرداخته می‌شود.

در نخستین خوانش بخش یکم با عنوان امپراتوری ایالات متحده و ارتباطات امروز: بازگشتی به هربرت آی شیلر، تانر میرلیس به بازاندیشی نظریه امپراتوری ایالات متحده و امپریالیسم فرهنگی هربرت شیلر می‌پردازد. پس از آن خوانشی از مک‌چزنی و دن شیلر با عنوان اقتصاد سیاسی ارتباطات بین‌الملل؛ مبانی ظهور مناقشه جهانی دربارهٔ مالکیت و مقررات گذاری رسانه‌ها می‌آید. تریستان ماتلارت در آخرین خوانش این بخش با عنوان «نظریه‌های جهانی سازی و بین‌المللی شدن رسانه‌ها»، به نظریه‌های جهانی سازی فرهنگی در فضاهای دانشگاهی جهان انگلوساکسون می‌پردازد که به‌نحوی از دههٔ ۱۹۸۰ به بعد، جایگزین اقتصاد سیاسی ارتباطات شده است و در انتها نیز به‌اجمال آن‌ها را نقد می‌کند. سه خوانش نخست بخش دوم، از کتاب مک‌چزنی با عنوان برجسته انقطاع دیجیتال؛ چگونه سرمایه‌سالاری دارد اینترنت را به ابزاری علیه مردم‌سالاری بدل می‌کند انتخاب شده‌اند. از نگاه این نویسنده آرمان اقتصاد سیاسی ارتباطات (اسا) آن است که مسائل مرکزی انقلاب دیجیتال را بررسی کند و امکان نقد جدی و واقعی دربارهٔ دیدگاه خوش‌بینانه یا خنثی به رسانه‌ها را فراهم آورد.

به عقیده او «اسا با بررسی این امر، نظام رسانه‌ای و ارتباطی را ارزیابی می‌کند که چگونه آن‌ها بر قدرت سیاسی و اجتماعی جامعه اثر می‌گذارند و آیا آن‌ها در مجموع به نفع مردم سالاری و "حکمرانی بر خود" هستند یا علیه آن. این مبنای هنجاری انتقادی و روشن، اسارا از رشته‌های مرتبط مانند اقتصاد رسانه یا حقوق رسانه متمایز می‌کند. مک‌چزنی در این سه خوانش، ابعاد جالب و مغفولی از روزگار کنونی اینترنت و شرکت‌های گول‌پیکر و کدخداهای واقعی این دهکده جهانی را بر ما مکشوف می‌دارد.

آخرین خوانش از الیور لیسترت است با عنوان انقلاب لایک نخواهد خورد؛ این خوانش دربارهٔ محدودیت‌های نظام‌مند رسانه‌های اجتماعی شرکتی برای اعتراض می‌باشد. در واقع، الیور لیسترت به دنبال «درک بهتر رسانه‌های اجتماعی شرکتی برای دستیابی به قدرت‌های رسانه‌های توده‌ای است؛ رسانه‌هایی اجتماعی آن‌گونه پیکربندی و برنامه‌ریزی شده‌اند تا به همان فرایندهای هم‌بستگی و رهایی‌بخشی حمله کنند که اعتراضات درصدد مشتعل کردن آن هستند. در هستهٔ این قدرت‌ها می‌توان سیاست‌های امپراتوری‌های الگوریتمی و داده‌ای را دید.» از این رو، لیسترت رژیم‌هایی را به بحث می‌گذارد که به‌طور الگوریتمی در رابطه با فرایندهای واسطه‌گری رسانه‌ای خاصی به مخاطبان و جوامع تحمیل شده‌اند. لیسترت فهم «رسانه‌های اجتماعی تجاری را به‌عنوان ابزارهایی برای اعتراض به نقد می‌کشد.»

این متون همه از زبان انگلیسی به فارسی برگردان شده‌اند؛ اما همه نویسندگان انگلیسی زبان نبوده‌اند و تفاوت قلم‌ها و عبارت‌پردازی‌ها شاید گاهی مرا واداشته است تا از روان‌نویسی فاصله بگیرم. امیدوارم نقائص را به پای بنده بگذارید و ببخشایید. لازم می‌دانم از آقایان دکتر فؤاد ایزدی و دکتر سیدمهدی شریفی سپاسگزاری کنم که مصاحبتشان در شکل‌گیری این مجموعه مؤثر افتاد.

با احترام

محسن بدره (استادیار دانشگاه الزهرا)

هفتم مهرماه ۱۳۹۹ هجری خورشیدی